

izvirno znanstveno delo

UDC 949.712 Piran "1889/1892":314.6
314.6:949.712 Piran "1889/1892"

PIRANSKO PREBIVALSTVO PRED STO LETI

*France MIHELIC*doc. dr., Fakulteta za elektrotehniko in računalništvo, 61000 Ljubljana, Tržaška 25, SLO
doc. dr., Facoltà elettronica e informatica, 61000 Ljubljana, Tržaška 25, SLO*Jasna POCAJT*dipl. družboslovni informatik, Mediana, 61000 Ljubljana, Pražakova 8/IV, SLO
laureata in informatica sociologica, Mediana, 61000 Ljubljana, Pražakova 8/IV, SLO*Darja MIHELIC*dr., izredni profesor Univerze v Ljubljani, znanstveni svetnik ZRC SAZU, 61000 Ljubljana, Novi trg 4, SLO
dott. professore straordinario nell'Università di Lubiana, consigliere scientifico CSR ASSA, 61000 Ljubljana, Novi trg 4, SLO

IZVLEČEK

V prispevku gre za statistično analizo podatkov, ki jih za razdobje od 7. januarja 1889 do 8. decembra 1892 beležijo poročni formularji piranskega kapiteljskega arhiva.

V njih so vpisani datum sklenitve zakonske zveze, cerkev, kjer je prišlo do tega dogodka, duhovnik, ki je opravil poročni obred, imeni dveh prič, podatki o mladoporočencih: njuno ime in priimek, rojstni datum, naslov in eventualno tuje poreklo, ženinov poklic, ime, stanje (še živ - pokojni) in poklic njenih očetov ter ime, deklški priimek in stanje, izjemoma poklic (v redkih primerih gre za poklic dekla) njenih mater ter eventualno vdovstvo ali mladoletnost kandidatov za zakon. Ob poroki so zabeležili tudi morebitni zaznamek o mladoletnosti ali sorodstvu med kandidatoma za zakon.

Podatki (imena, priimki, starost, poklic itd.) so bili obdelani s pomočjo matematično-računalniških znanj in računalniških programov ter računalnikov. Interdisciplinarna raziskava je zasnovana na sodelovanju treh strok: matematike, družboslovne informatike in zgodovine. Izsledki raziskave so razvidni iz številnih grafikonov.

Sodobni čas prinaša v življenje in pojmovanje ljudi številne spremembe in značilnosti, ki jih človeška podzavest "udomači", tako da se zdijo ljudem same po sebi umevne in si jih težko odmislijo.

Podrobne raziskave posameznih konkretnih vidikov nekdanjega življenja, družbe in njenih ustaljenih navad, jezikovne, poklicne strukture prebivalstva, okolja itd. za čas pred sto leti razkrivajo sodobniku mnogo tega, kar je že zapustilo naš skupni spomin. Tovrstne delne raziskave - zlasti če so zastavljene interdisciplinarno - dolgoročno utirajo pot kompleksnemu, neobremenjenemu, kar najbolj verodostojnemu prikazu preteklosti v vseh

njenih potezah.

V tem prispevku gre za prostorsko, časovno in tematsko ozko zasnovano raziskavo, ki je bila opravljena povsem na novo in na nov način. Njeno jedro so **statistično-kvantifikativni** rezultati, pridobljeni iz sistematično razvrščenih podatkov, izpisanih iz originalnih virov, ki omogočajo številna nadaljnja zgodovinarska in družboslovna sklepanja in nova spoznanja. Podatki so bili obdelani s pomočjo matematično-računalniških znanj in računalniških programov ter računalnikov. Interdisciplinarna raziskava je zasnovana na sodelovanju treh strok: matematike, družboslovne infor-

matike in zgodovine.¹

Prostor, ki ga raziskava obravnava, je istrsko mesto Piran s pripadajočim komunalnim zaledjem. **Časovni okvir** študije zajema štiriletno razdobje od 7. januarja 1889 do 8. decembra 1892. **Tematsko** je analiza omejena s podatki, ki jih nudi uporabljeni tip izvirnega gradiva, namreč poročni formularji, ki jih za omenjeni čas hrani kapiteljski arhiv v Piranu.²

Poročnih formularjev za navedena štiri leta je 322. Vzorca s tolikšnim številom podatkov nismo izbrali naključno. Za študij preprostih značilnosti in pojavov, kot jih odsevajo poročni formularji, bi zadoščalo že 100 primerkov.³ Ker pa je uporabljeno gradivo primerno za izračunavanje določenih povezav (npr. kolikokrat prehaja ime s starša na otroka, poklic z očeta na sina, ob katerih praznikih je obred v kateri cerkvi itd.), se je zdelo smotrno vzorec povečati, verjetno pa smo pri tem celo nekoliko pretiravali, kar je šlo na račun našega časa, raziskavi pa bo le v korist.

Ker je bila poroka v omenjenem času pretežno cerkvena zadeva, so na poročnih formularjih kapiteljskega arhiva zbrani določeni podatki o veliki večini ljudi, ki so se tedaj poročili v piranskem okolišju. Izvzeti so tisti pari, ki so se poročili civilno ali po lastnih šegah v okviru svojih verskih skupnosti (npr. Židje). Takih pa ni bilo prav dosti.

Kolikšen **delež celotnega piranskega prebivalstva** se je odločil za usodni korak, ki ga pomeni (katoliški) zakon? Po štetju 31. decembra 1890 je imela piranska občina 12 326 prebivalcev, od tega 6311 moških in 6015 žensk.⁴ V štirih letih, 1889-1892, je bilo opravljenih 322 cerkvenih zakonskih obredov med 644 partnerji. Nekateri med njimi so v tem kratkem pregledanem obdobju ovdoveli in se ponovno poročili, tako da gre v teh primerih za dvakratni nastop iste osebe: po dva taka primera zasledimo med nevestami in med ženini. V katoliški zakon je stopilo torej po 320 moških in žensk, skupaj 640 ali 5,2% celotnega piranskega prebivalstva, oziroma - glede na številčno stanje moškega in ženskega prebivalstva - 5,1% moških in 5,3% žensk.

Seveda bi bilo zanimivo ugotoviti, ali so se poročali vsi sloji piranskih prebivalcev ter ali in katere strukture (poleg oseb, zavezanih celibatu) so zaradi materialnih, eksistenčnih in drugih razlogov ostajale samske. Presežek moškega prebivalstva nad ženskim tudi predpo-

stavlja sklep, da je več moških ostalo neporočenih. Ta plat piranskega življenja pa bo ostala vsaj za zdaj še neraziskana. Za njen študij bi bilo potrebno pritegniti in obdelati vsaj še podatke o rojstvih in smrtih Pirančanov.

Kakšen vir je **poročni formular** tistega časa? Na listu formata A-4 so v latinščini označeni zahtevani podatki, ki jih je bilo potrebno izpolniti ob poroki. Prav na vrhu je zapisano: *Pyrrani in Ecclesia*, v sledeči prazni prostor je vpisano ime cerkve, v kateri je bil opravljen poročni obred, in spodaj: *subdescriptorum sponsorum matrimonium celebratum fuit*.⁵ Pod tem naslovom si od leve proti desni sledijo rubrike s podatki: najprej datum poroke (*Annus, Mensis et Dies Copulationis*), nato ime, priimek in stan (*NOMEN, COGNOMEN ET CONDITIO*) mladoporočencev (*SPONSORUM*) (najprej ženina, nato neveste), sledi rubrika z vpisom rojstnih datumov in hišnih števil oziroma naslovov kandidatov za zakon (*Aetas sponsorum, eorum Numerus domus*), še bolj proti desni so zapisana imena prič (*TESTIUM*) dogodka, skrajna desna rubrika omenja cerkveno osebo, ki je opravila obred (*Subscriptio Sacerdotis copulantis*). Pripombe in pomisleki glede zakona v primeru mladoletnosti ali sorodstva kandidatov za zakon so zapisani pod temi podatki.

Na formularju sta **mladoporočenca** predstavljena z imenom in priimkom, rojstnim datumom, naslovom in eventualnim tujim poreklom, ženin še s poklicem, vpisano je ime, stanje (še živ - pokojni) in poklic njenih očetov ter ime, dekliški priimek in stanje, izjemoma poklic (v redkih primerih gre za poklic dekla) njenih mater ter eventualno vdovstvo ali mladoletnost kandidatov za zakon. Ta del kakor tudi morebitna pripomba s pojasnilom glede mladoletnosti ali sorodstva mladoporočencev je zapisan v pravilni latinščini, oblike imen in izrazi za poklice so tu latinski.

Obe (redno moški) **priči** sta običajno označeni z imenom, priimkom in poklicem, večkrat tudi z imenom, poklicem in stanjem očeta. Priči sta bili lahko sorodnika ali uradnika. Včasih sta se podpisali lastnoročno, včasih pa je njune podatke vnesel v ustrezno rubriko uradnik. Ta je neredko pod nečitljiva podpisa prič-sorodnikov zapisal, kako ju je treba razbrati. Navedbe prič, njenih poklicev in očetov so vpisane v vsakdanji obliki, ki je bila tedaj italijanska. Med pričami srečamo tudi nekaj primerov nemških imen oziroma priimkov. Pri običajnih

1 Družboslovni informatik Jasna Pocajt je za neobvezno prakso med študijem na Fakulteti za družbene vede s posredovanjem zgodovinarke Darje Mihelič dobila in prepisala kopije izvirkov tu obdelovanega gradiva. Prepise je preverila Darja Mihelič. Matematik France Mihelič je sestavil vrsto računalniških programov, ki so izpise uskladili in pripravili za nadaljnjo obdelavo s programskim paketom za obdelavo statističnih podatkov SPSS. Pri oblikovanju grafikonov je sodeloval dipl. ing računalništva Andrej Zdrovc.

2 Uporaba gradiva piranskega kapiteljskega arhiva nam je bila odobrena ob zagotovitvi, da gre za strogo znanstveno raziskavo, ki jo bomo opravili z vso dolžno spoštljivostjo in diskretnostjo.

3 N. Pavešič-F. Mihelič, Statistične metode, Ljubljana 1981.

4 Special-Orts-Repertorium des Österreichisch Illyrischen Küstenlandes, Wien 1894, 95-98.

5 Torej: V Piranu v cerkvi ... se je praznoval zakonski obred spodaj opisanih zakoncev.

moških osebnih imenih imamo tako opraviti z latinsko inačico (v rubriki o mladoporočencih), z italijansko in redko z nemško (v razpredelku o pričah).

Poročne obrede je v obravnavanih štirih letih opravljalo 11 duhovnikov v 14 cerkvah, ki so spadale pod piransko faro; v štirih primerih je ime cerkve izostalo, en poročni obred pa se je zaradi bolezni neveste opravil pri njej doma, kar je nedvomno posebnost.

Število omenjenih oseb z različnim imenom & priimkom, ki jih srečamo v zapisih, znaša 1837, 1137 moških in 753 ženskih. **Dejansko število oseb**, ki so nosila ta imena, pa je večje in težko ugotovljivo. Sin je bil neredko poimenovan po očetu in hči po materi, pa tudi sicer so pogosti primeri oseb z identičnim imenom in priimkom. Tu gre zlasti za razširjenost nekaterih družin (priimkov) in za prakso poimenovanja otrok po prednikih, tako da sta npr. potomca dveh bratov (torej bratranca z enakim priimkom) brez zadržkov, kot jih poznamo danes, dobila ime po dedku. Otroci so bili pogosto poimenovani po nekaterih svetih osebah ali/in po svetnikih piranskih cerkva.

V ilustracijo te trditve navedimo, da smo pri preverjanju oseb z istim imenom in priimkom med mladoporočenci naleteli na gospo Marijo Fonda, ki se je med nevestami v kratkem pregledanem razdobju pojavila kar šestkrat. S prijetno srhljivim občutkom, da se pred nami odkrivajo stari zločini, smo preverili zapise, ki so opozorili na razširjenost priimka Fonda in nedomiselnost pri izbiri dekliškega imena oziroma na izredno pogostnost imena Marija. Z drugimi besedami: šlo je za šest različnih nevest.

Po preverjanju in izračunu ter nekaterih utemeljenih korekcijah je na mestu trditev, da se za imeni v zapisih skriva najmanj 1971 različnih oseb. Med temi osebami je 332 pokojnih, še živih pa 1639. Upoštevani najnižji možni delež živih oseb je torej enak ali večji od 13% celotnega tedanjega piranskega prebivalstva, kar je statistično gledano izredno velik vzorec.

Formular je zasnovan tako, da omenja več moških kot ženskih oseb. **Ženske** se namreč v zapisih pojavljajo le v štirih možnih vlogah: zeninove matere, eventualno njegove bivše žene, sedanje neveste ter njene matere. (Tabela 1.)

1. nevesta,
2. nevestina mati,
3. zeninova mati,
4. zeninova bivša žena.

Tabela 1.
Možne vloge ženskih oseb v poročnih formularjih

Moške osebe nastopajo na devet načinov: kot ženin in njegov oče, kot nevestin oče, kot eventualni nevestin bivši mož, v vlogi ene od dveh moških prič oziroma njunih očetov ter kot cerkvena oseba, ki opravlja obred. (Tabela 2.)

1. ženin,
2. ženinov oče,
3. nevestin oče
4. nevestin bivši mož,
5. prva priča,
6. oče prve priče,
7. druga priča,
8. oče druge priče,
9. cerkvena oseba.

Tabela 2.
Možne vloge moških oseb v poročnih formularjih

Zapisi omenjajo vsaj 1170 različnih moških oseb, od katerih jih 982 še živi, ter najmanj 801 različnih ženskih oseb, od tega 657 še živečih. Glede na celotno število moških Pirančanov, zajema naš vzorec vsaj 16% tedaj živečih moških, pri ženskah pa je ta delež nižji, je namreč enak ali večji od 11%.

Pri razvrščanju in iskanju medsebojnih zvez med podatki, ki jih vsebujejo formularji, smo uporabljali posebej v ta namen sestavljene programe ter programski sklop SPSS⁶.

Začetki SPSS, "statističnega paketa za družboslovne znanosti", segajo že v davno leto 1956, na Stanford University (USA), kjer je skupina raziskovalcev skušala razviti sklop računalniških programov, ki bi bil primeren za raziskave političnih ved za potrebe knjižnice ter programerjev. K njegovemu nadaljnjemu izpopolnjevanju je pripomogla Chicaška univerza. Z razvojem so se njegove zmogljivosti več kot podvojile, izkazal se je za mnogo bolj uspešnega, kot so sprva pričakovali njegovi avtorji. SPSS je bil prvič predstavljen leta 1970.

SPSS/PC je namenjen obdelavi statističnih podatkov z osebnim računalnikom. Delo z njim ni prezahtevno ter ne zahteva obsežnega programerskega znanja. Zato je še posebej primeren za izvajanje različnih analiz v družboslovju. Zlasti je koristen za iskanje različnih korelacij, sovpadanj in povezav med večjim številom komponent, ki opredeljujejo nek dogodek, pojav itd.

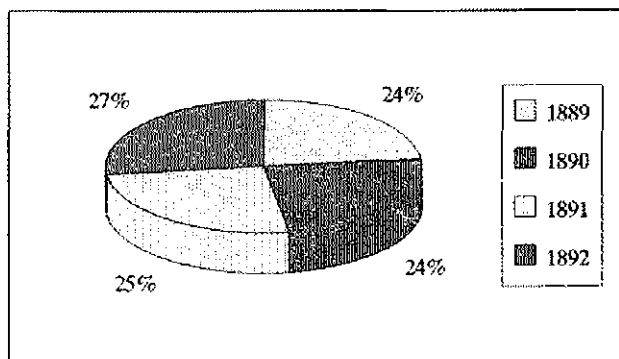
Programski paket je bil izdelan za delo na IBM PS/XT/AT osebnih računalnikih. Zasede 8.2 MB trdega diska. Do nedavnega je bil zaščiten, in je bila za delo z njim potrebna posebna disketa. Sedaj je v uporabi že četrta verzija programa, za katero posebna disketa ni

6 N. H. Nie - C. H. Hull - J. G. Jenkins - K. Steinbrenner - D. H. Bent, SPSS, Statistical Package for the Social Sciences, McGraw-Hill 1970, 1975 (2. izdaja); G. E. Meyer, SPSS: Minimalist Approach, Academic Press 1993.

več potrebna. Zadnja inačica SPSS ima tudi obilo drugih pozitivnih lastnosti: deluje tako, da lahko posamezne programerske ukaze preverimo kar pri samem pisanju programa oziroma jih neposredno prepisemo z ekrana.

Zdaj pa si oglejmo rubrike poročnih formularjev s podatki, vprašanja, ki se ob njih zastavljajo, in nekatere odgovore nanja.

Število na Piranskem sklenjenih porok kaže v pregledanem razdobju iz leta v leto rahel porast. Leta 1889 se je poročilo 76 parov, 1890 78 parov, 1891 je bilo sklenjenih 81 zakonskih zvez, v prestopnem letu 1892 pa 87. (Grafikon 1.)

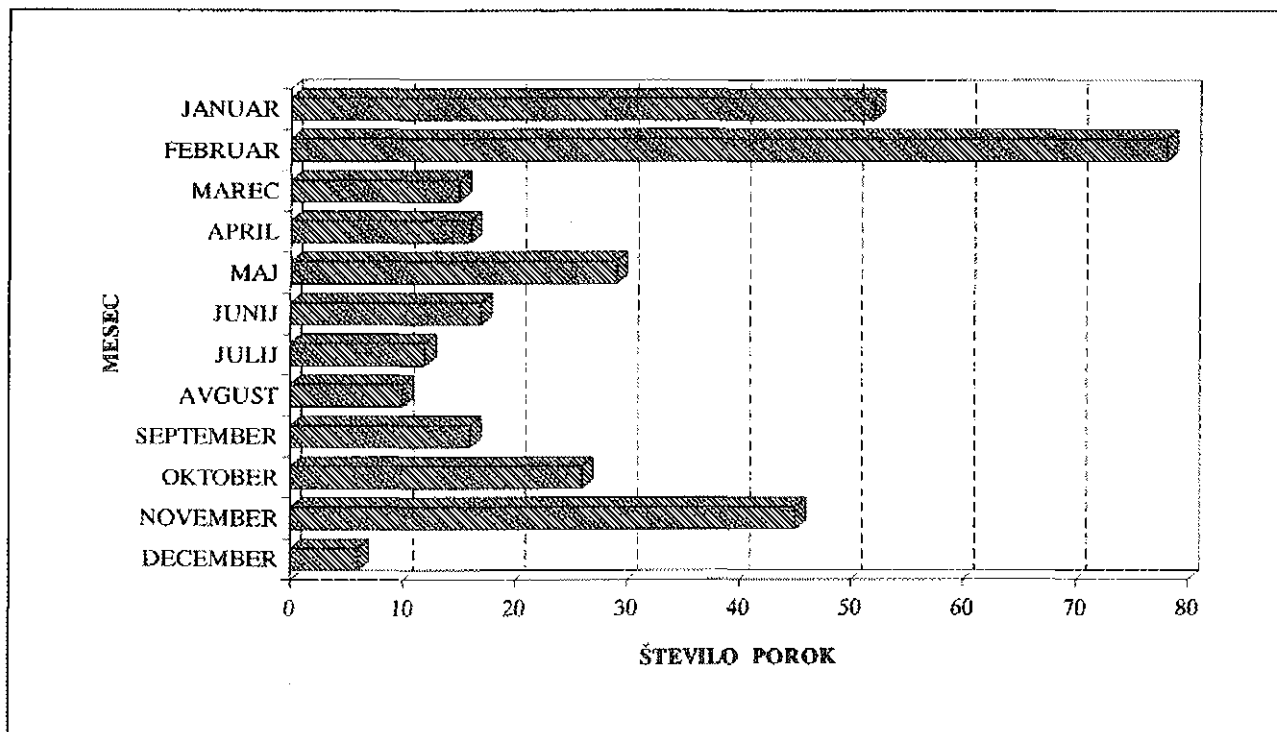
Grafikon 1. Frekvenca porok na Piranskem v letih 1889-1892

Poroke se niso vrstile enakomerno skozi vse leto, ampak je **ritem** sklepanja zakonskih zvez skozi leto nihal. Več jih je bilo v jesenskem in zimskem času. Med meseci je po številu sklenjenih porok daleč na prvem mestu februar (78 porok ali 24%), sledijo januar (52 porok ali 16%), november (45 zakonskih zvez ali 14%), maj (29 porok ali 9%), oktober (26 porok ali 8%), junij (17 zakonskih zvez ali 5%), april in september (po 16 porok ali po 5%), marec (15 porok ali 5%), julij (12 poročnih zvez ali 4%), avgust (10 porok ali 3%), najredkeje pa so se Pirančani poročali decembra (6 porok ali 2%). (Grafikon 2.)

Razpored po dnevih v tednu kaže, da je bilo največ porok sklenjenih ob sredah in sobotah. Kar 117 (36%) znanih poročnih obredov je bilo opravljenih v sredo, 111 (35%) pa v soboto. Sledili so ostali tedenski dnevi: nedelja (40 obredov ali 12%), ponedeljek (33 porok ali 10%), četrtek (14 porok ali 4%), torek (7 obredov ali 2%). Nihče se ni poročil v petek, saj je katoliška vera na ta dan zapovedovala post. (Grafikon 3.)

Številne so bile poroke zlasti v tednu pred pustom. Proti koncu januarja se je večkrat poročilo več parov na isti dan. 28. januarja 1991 je sklenilo zakonsko zvezo kar devet parov.

Iz rubrike o **cerkvah**, kjer je potekal poročni obred, lahko ugotovimo imena 14 cerkva, kjer so Pirančani sklepali poroke. Omenjajo se 317-krat, iz česar je razvidna frekvenca obredov v teh cerkvah: daleč vodi cerkev sv. Jurija (158 obredov ali 50%), sledijo cerkve

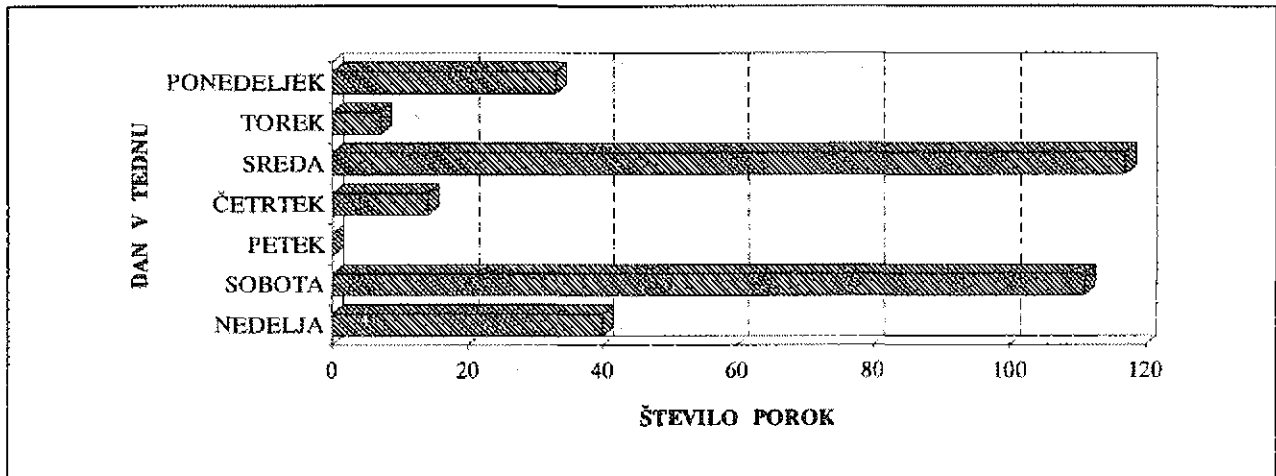

Grafikon 2. Frekvenca porok na Piranskem v letih 1889-1892 po mesecih

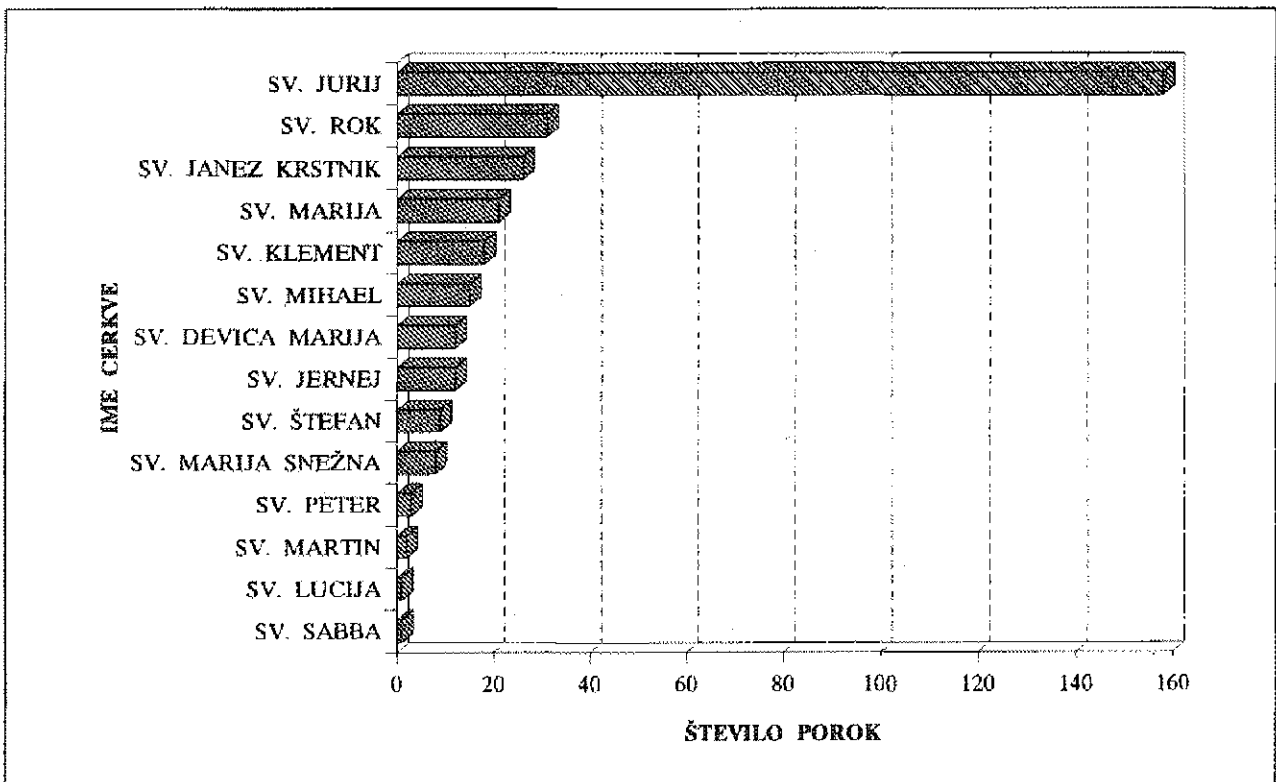
sv. Roka (31 obredov ali 10%), sv. Janeza Krstnika (26 porok ali 8%), sv. Marije Tolažnice (21 obredov ali 7%), sv. Klementa ali sv. Marije Zdravja (18 porok ali 6%), sv. Mihaela (15 obredov ali 5%), sv. Device Marije v Strunjanu ter sv. Jerneja v Sečovljah (s po 12 obredi, to je po 4%), sv. Štefana (9 porok), sv. Marije Snežne (8 porok), sv. Petra (3 poročni obredi), sv. Martina v Sečovljah (2 obreda) in sv. Lucije ter sv. Sabba v Kaštelu

(po 1 poročni obred). (Grafikon 4.)

Poročne obrede v pregledanih štirih letih je opravilo 13 duhovnikov: piranski župnik Feliks Sikič (203 poroke ali 63%), kanonik Jožef Fonda (36 porok ali 11%), kanonik Dominik Vidali (32 obredov ali 10%), kanonik Boštjan Marchio (16 porok ali 5%), kanonik Lovrenc Viezzoli (13 porok ali 4%), kanonik Anton Predončan (8 porok), kanonik Paskalis Marchio (5 porok), profesor

Grafikon 3. Frekvenca porok na Piranskem v letih 1889-1892 po dnevih v tednu

Grafikon 4. Frekvenca poročnih obredov v različnih cerkvah na Piranskem v letih 1889-1892

višje gimnazije v Kopru in rektor poreškega konvikta Miklavž Spadaro (3 poroke), *emeritus accademicus*, doktor teologije, profesor Jurij Trani in piranski minorit Jožef Rosso pa sta opravila po en poročni obred. V treh primerih je ime duhovnika izostalo. (Grafikon 5.)

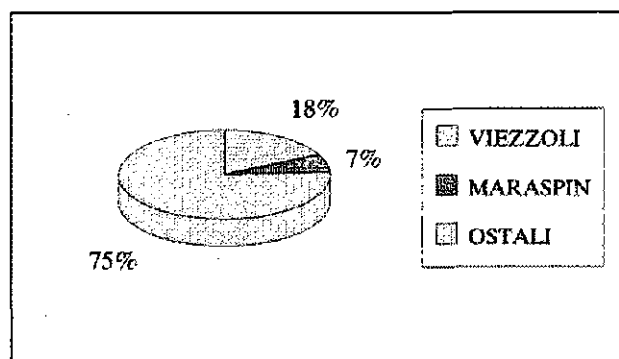
Program SPSS omogoča ugotoviti povezavo med obredi v določenih cerkvah in datumi porok po cerkvenih praznikih in drugih dnevih v tednu kakor tudi med cerkvenimi osebami, ki so opravljale obrede, in določenimi cerkvami, vendar bomo tako predstavitev prihranili za drugo priložnost.

Med **pričami** porok največkrat srečamo "profesionalne priče": Jurij Viezzoli se kot priča pojavlja 113-krat, zvonar Dominik Maraspin pa 43-krat. Skupaj predstavljata 24% ali skoraj četrtino od 640 nastopov vseh prič, ki so pospremile ženina in nevesto na trnjevo pot zakonskega stanu. (Grafikon 6.)

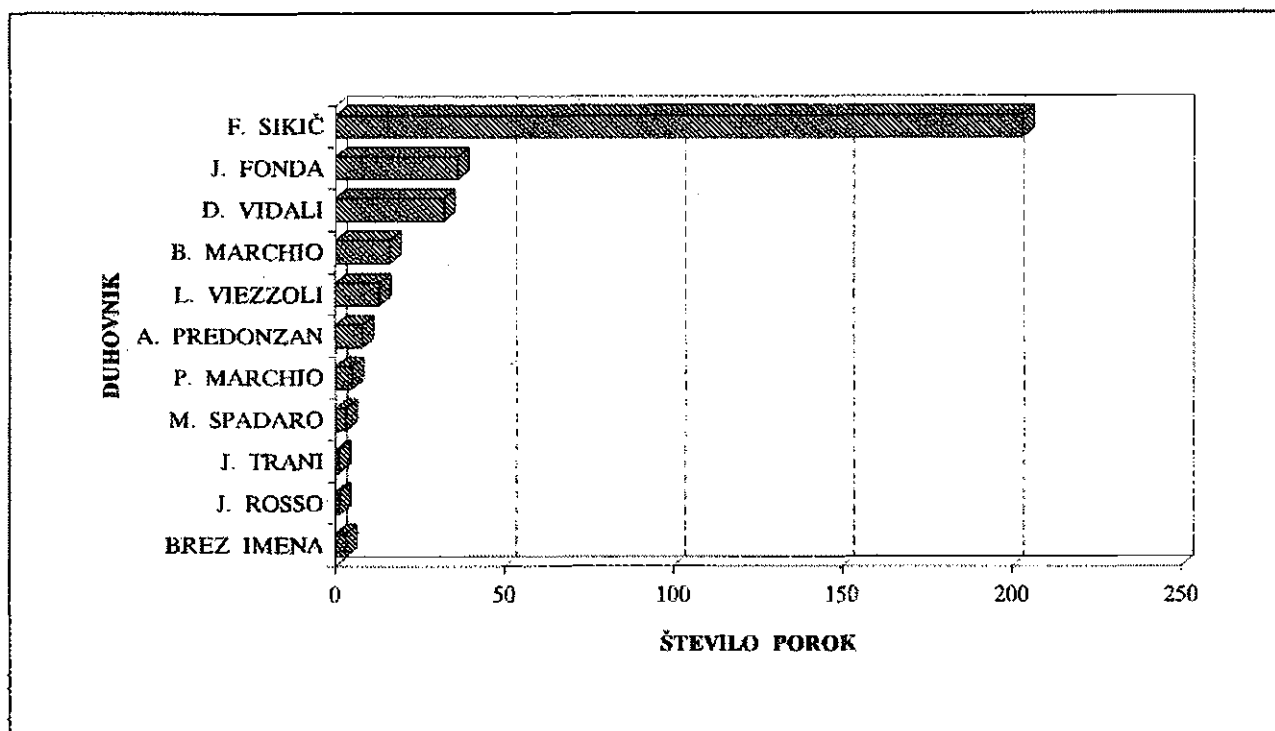
Koliko stari so se Pirančani odločali za poroko? Starostna merila za poroko so bila kaj stroga, saj so Pirančani veljali za polnoletne šele z dopolnjenim 25. letom. Za nedoletne osebe - resda večkrat, a ne izključno ženske - je običajno vpisan zaznamek o dovoljenju za poroko. Ker je starostna meja polnoletnosti visoka, je takih zaznamkov dosti (med 644 mlado-poročenci gre v 234 primerih ali 36% za poroko pred doseženim 25 letom starosti, pri ženinih za 46 primerov ali 14%, pri nevestah za 188 primerov ali 58%).

Po drugi strani zasledimo med "mlado-poročenci" številne vdovce in vdove, ki so se poročali vdrugo ali celo vtretje. Takih primerov je 89 ali 14%, pri moških

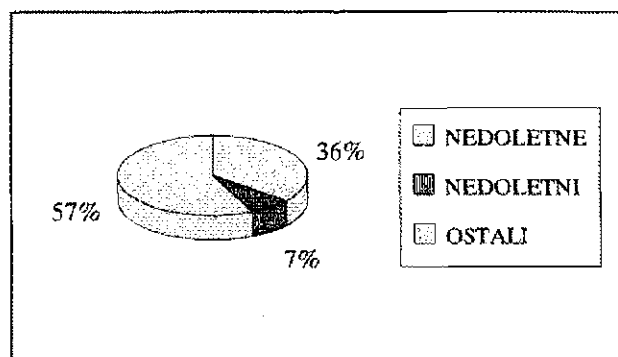
54 ali 17%, pri ženskah 35 ali 11%. Ali smemo iz večjega deleža vdovcev kot vdov, ki so se ponovno poročili, sklepati na večjo umrljivost med zakonskimi družicami (zlasti v rodni dobi)? Morda so vdove raje - ali pa po sili "razmer", ki so bile bolj naklonjene "mlademu mesu", ostajale neporočene? Ali so bili moški, ki so jih žene v zakonu razvadile, prenebogljene za samski stan, ali je bil zanje čar zakonske postelje neubranljiv? - Šalo vstran: seštevek nedoletnih in ovdovelih "mlado-poročencev" znaša 323 oseb, kar je dobra polovica (!) vseh, ki so se v omenjenih štirih letih na Piranskem poročili. (Grafikon 7., 8., 9.)

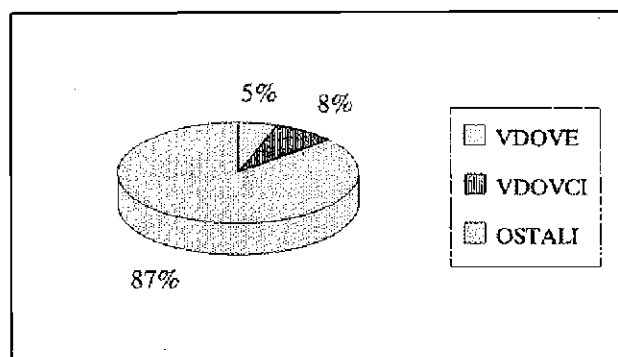
Grafikon 6. Delež pričevanj obeh poklicnih in ostalih prič pri porokah na Piranskem v letih 1889-1892

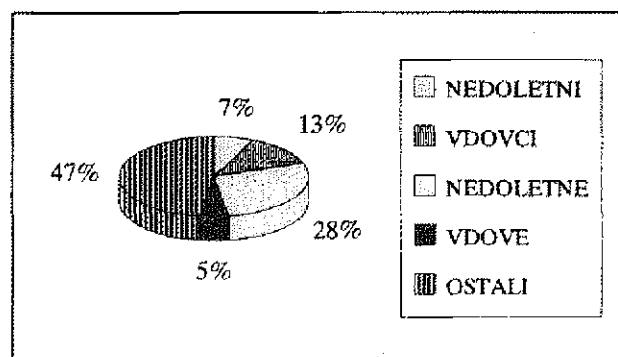
Grafikon 5. Frekvenca poročnih obredov, ki so jih opravili različni duhovniki na Piranskem v letih 1889-1892

Grafikon 7. Delež nedoletnih kandidatk in kandidatov za zakon na Piranskem v letih 1889-1892

Grafikon 8. Delež ovdovelih kandidatk in kandidatov za zakon na Piranskem v letih 1889-1892

Grafikon 9. Skupni delež nedoletnih in ovdovelih kandidatk in kandidatov za zakon na Piranskem v letih 1889-1892

V splošni starostni strukturi kandidatov za zakon je opaziti precej razlik, kar pa ne preseneča. Kot omenjeno, se je za poroko odločalo presenetljivo veliko število vdovcev in vdov, ki so imeli en zakon že za

seboj. Opaziti pa je tudi razlike v običajni starosti pri vstopanju v zakon med ženini in nevestami.

Največ **ženinov** se je poročilo med 23 in 30 letom starosti. Prav največ, 42, jih je bilo ob poroki starih 25 let. Najnižja starost mladoporočenca (kar v sedmih primerih) je bila 22, najvišja (enega) pa 71 let. Razpon znaša torej 50 let. Po dopolnjenem štiridesetem letu starosti so se moški težje odločali za zakon: vseh takih primerov je 41.

Starostni razpon, v katerem so se poročale **dekleta in žene**, je občutno širši kot pri moških. Znaša namreč kar 68 (!) let. Tri med njimi so se poročile že pri 16 letih, najstarejša koka, ki so jo zamikale zakonske radosti, pa je imela kar 83 let; izbrala si je dobrih 16 let mlajšega moža. Bila iz Monfalcona, enega moža je že pokopala, z novim pa sta pred poroko stanovala v isti hiši.

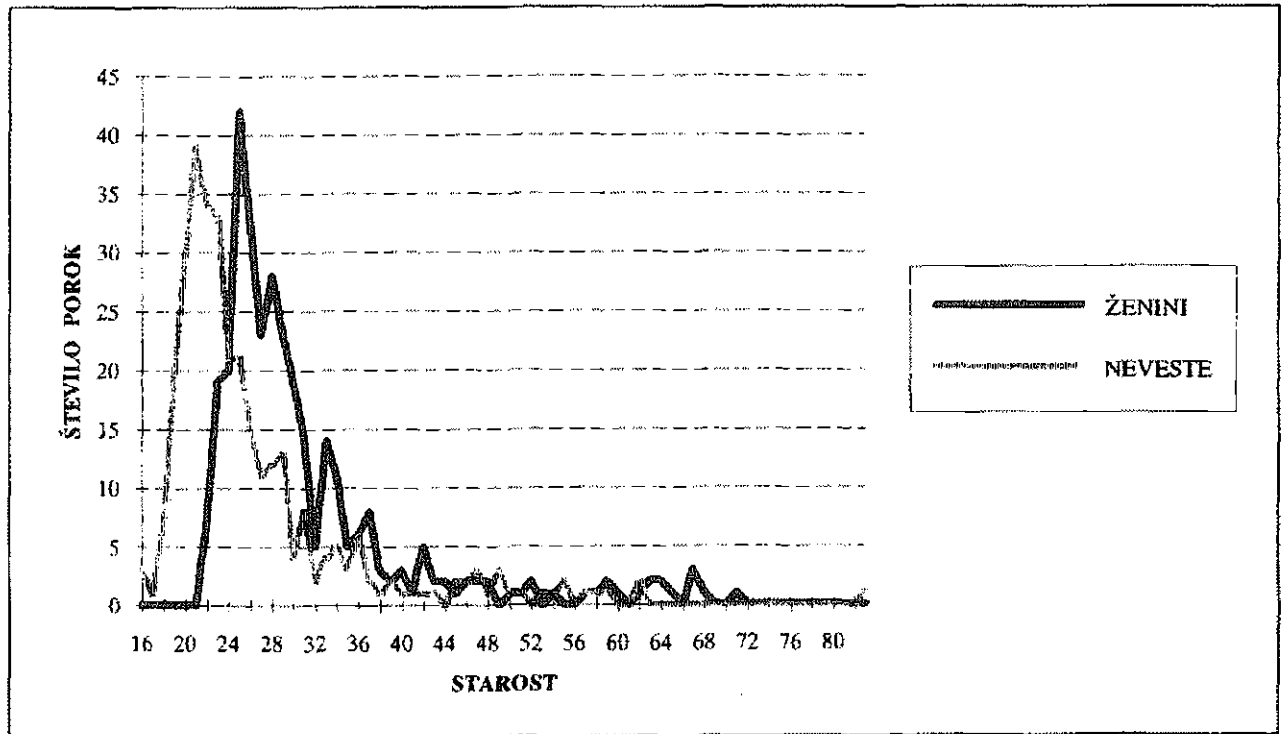
Kolikokrat je šlo pri zelo mladih dekletih za zakon "iz nuje", seveda ni omenjeno. Vsaj v enem primeru, ko je 22-letna mladoletna nevesta že čez dobre štiri mesece umrla, pa je verjetno sklepati na smrt ob porodu. Njen vdovec se je čez dobri dve leti ponovno odločil za zakon - spet z mladoletnim dekletom. Največ nevest je bilo starih od 19 do 25 let, prav največ pa 21 let. Do 29. leta so še kar pogosto našle partnerja, število starejših "mladoporočenk" pa je občutno manjše. (Grafikon 10.)

Starostne razlike med ženinom in nevesto kažejo pestro podobo. V skrajnih primerih sta bili nevesti 17 let starejša oziroma 28 let mlajša od ženina (razpon kar 46 let). Ženin je bil navadno starejši, običajna starostna razlika med partnerjema je znašala 0 do 10 let (seveda v korist ženina), največkrat pa štiri in pet let. (Grafikon 11.)

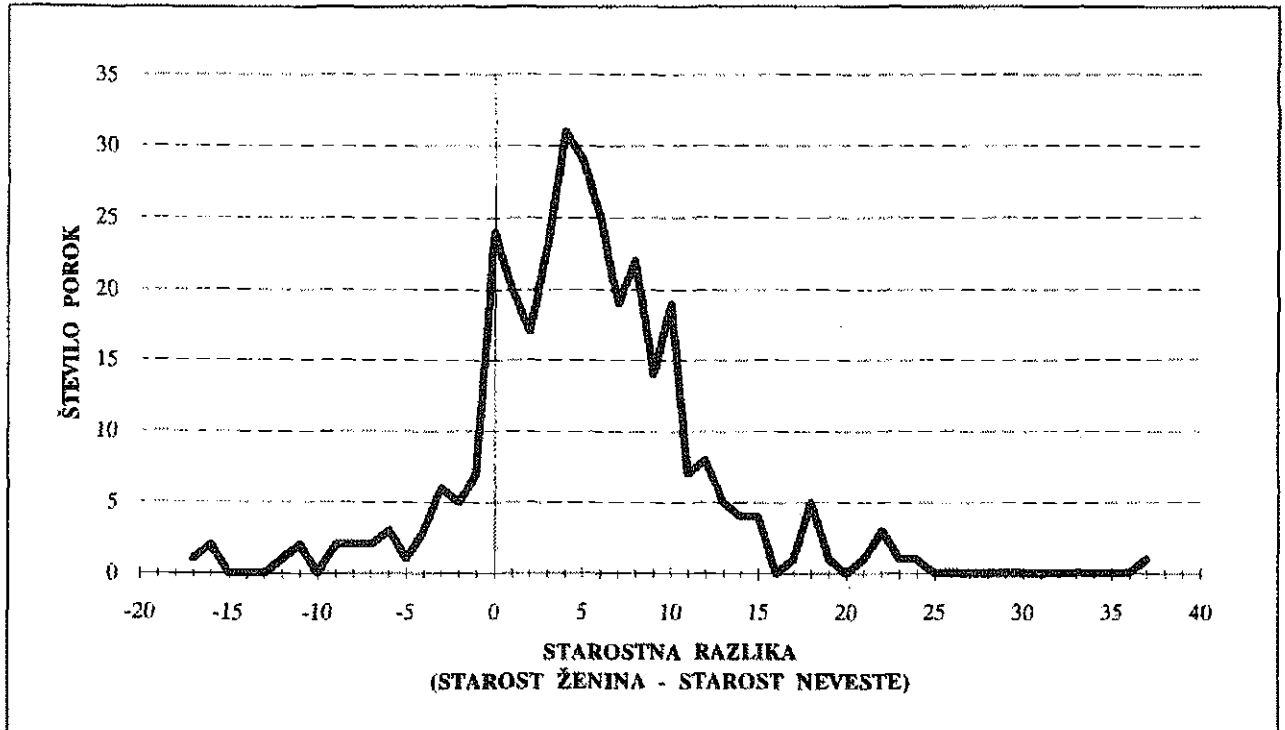
Zdaj pa se pomudimo še pri **splošni podobi** Pirana onega časa: pri najobičajnejših moških in ženskih imenih, pri priimkih, ki se v formularjih največkrat pojavljajo, in pri gospodarski in upravni podobi Pirana, kot jo razkriva pestra paleta poklicev, ki jih omenjajo zapisi.

Za preverjanje uporabljanih imen in priimkov smo si ogledali, koliko različnih omenjenih oseb je imelo neko ime ali priimek. Če se je nekdo v zapisih pojavil večkrat, smo ga šteli le enkrat. Če je imela oseba dve ali več imen, smo to upoštevali pri vsakem od teh imen. Latinsko in italijansko inačico istega imena (npr. Johannes in Giovanni) smo šteli za eno ime.

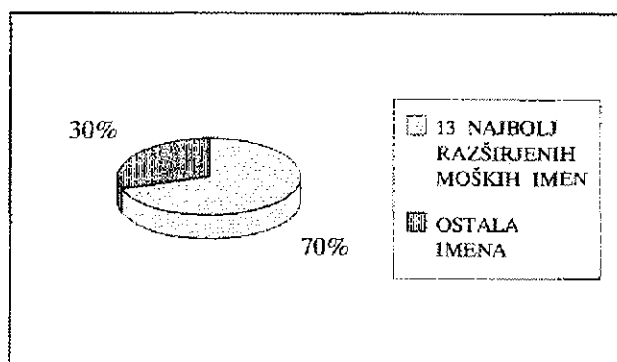
Zapisi omenjajo 123 različnih **moških imen**. 13 imen je bilo tako razširjenih, da jih je nosilo kar 70% vseh omenjenih moških Pirančanov. Daleč najobičajnejše ime v Piranu je bilo Janez, saj se je tako imenovalo kar 14% moških. Sledila so imena Anton (tako se je imenovalo 10% Pirančanov), Peter (8%), Miklavž (7%), Francišek (6%), Dominik (5%), Jožef in Andrej (po 4%), Jernej in Jakob (po 3%) ter Lovrenc, Matevž in Marko: tako se je imenovalo po 2% omenjenih Pirančanov. (Grafikon 12., 13.)

Grafikon 10. Frekvenca starosti ženinov in nevest, ki so se poročali na Piranskem v letih 1889-1892

Grafikon 11. Frekvenca starostnih razlik med ženini in nevestami, ki so se poročali na Piranskem v letih 1889-1892

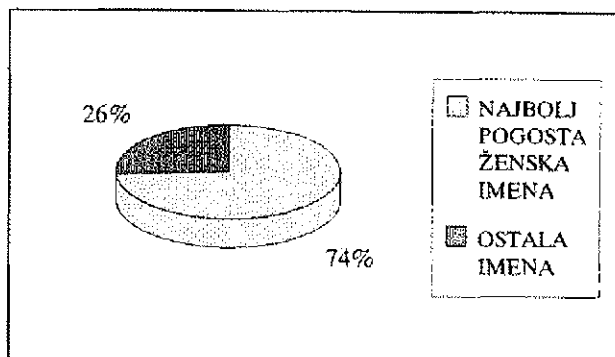

Grafikon 12. Delež najbolj razširjenih moških imen, ki jih omenjajo poročni formularji na Piranskem v letih 1889-1892

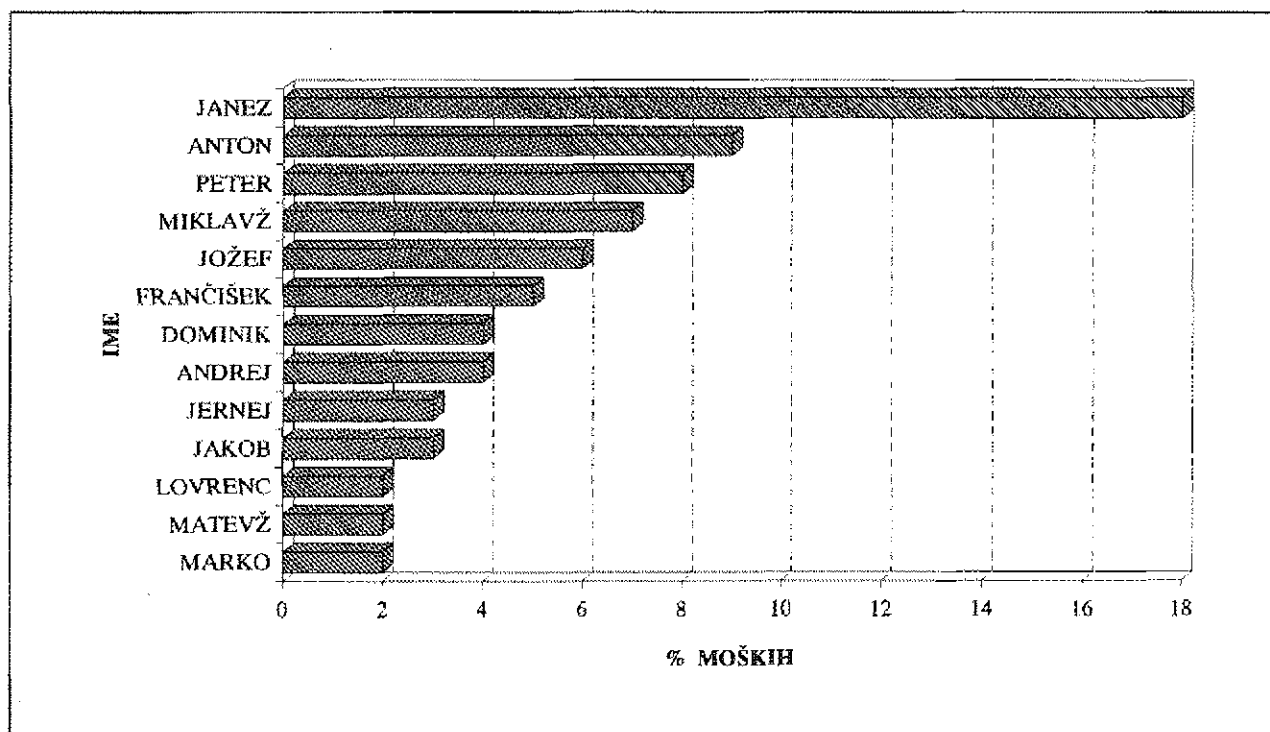
Posebej impozantnega števila ženskih imen v Piranu pred sto leti ne zasledimo. Pestrost opazamo le v poimenovanju dekletc s po dvema imenoma, ki pa se obe navadno pojavljata tudi samostojno. Pregledani zapisi omenjajo 91 enostavnih in različnih ženskih imen. Med temi je najobičajnejših 12, ki med vsemi uporabljenimi imeni zavzemajo skoraj 3/4, namreč kar 74%-ni delež! Poglejmo si jih: skoraj 1/4, kar 23% dekletc je ob rojstvu dobilo glavno ali drugo ime Marija, 10% Katarina, 7% Antonija, po 6% Lucija in Ivana, 5%

Ana, 4% Frančiška, po 3% Elizabeta, Dominika in Helena, po 2% Agnes in Margareta. (Grafikon 14., 15.)

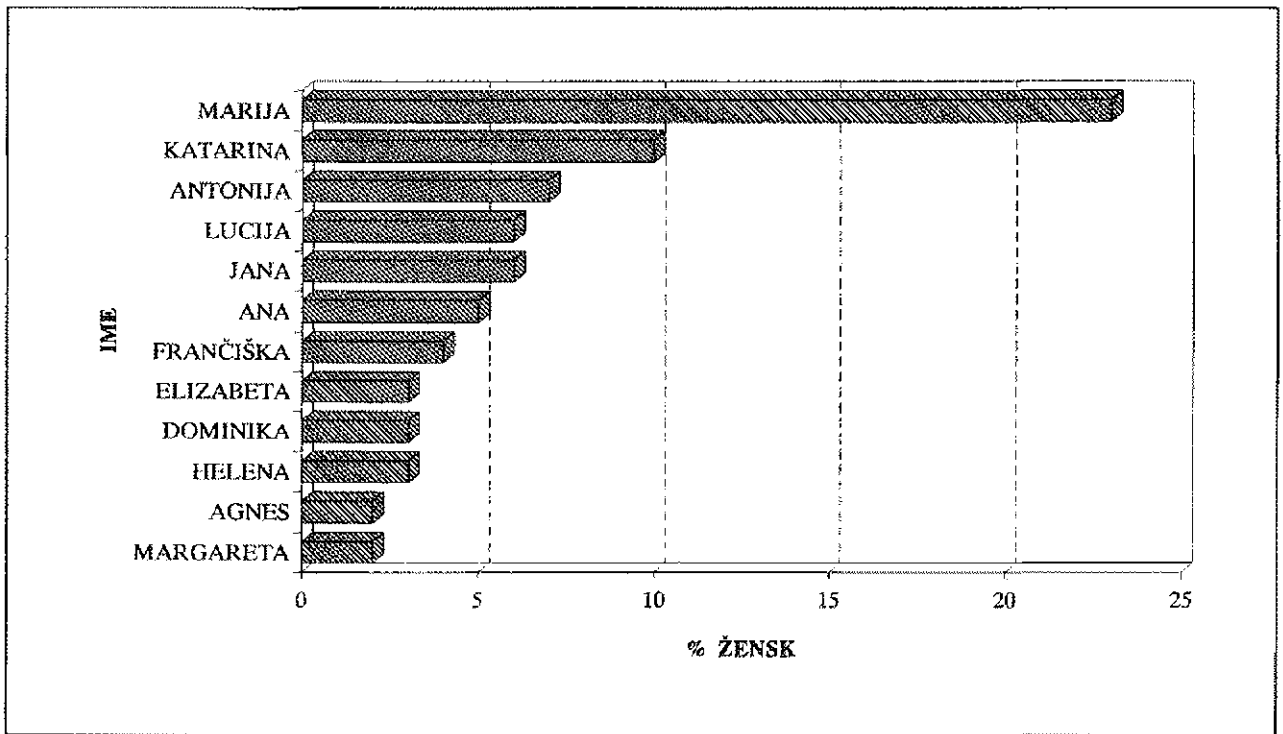
Pri pregledu priimkov, ki jih omenjajo zapisi, smo rigurozno skrčili vse tiste, pri katerih bi morda lahko šlo za podvajanje. Formularji omenjajo 522 nedvomno različnih priimkov. Pri 178 priimkih (34%) smemo sklepati na slovansko poreklo njihovih nosilcev. Stari piranski priimki so po svojem izvoru seveda romanski. (Grafikon 16.)

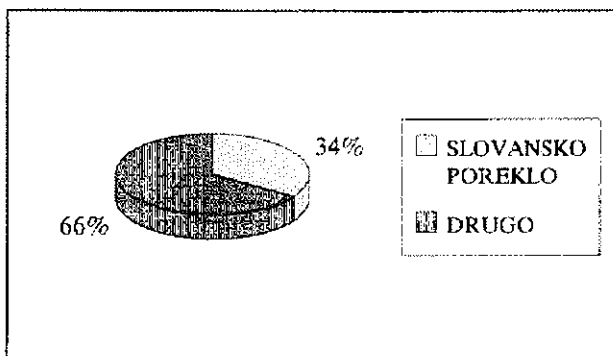
Grafikon 14. Delež najbolj razširjenih ženskih imen, ki jih omenjajo poročni formularji na Piranskem v letih 1889-1892

Grafikon 13. Frekvenca najbolj razširjenih moških imen, ki jih omenjajo poročni formularji na Piranskem v letih 1889-1892

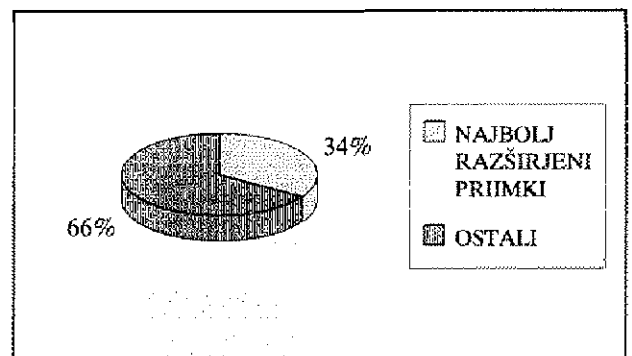

Grafikon 15. Frekvenca najbolj razširjenih ženskih imen, ki jih omenjajo poročni formularji na Piranskem v letih 1889-1892

Grafikon 16. Delež slovenskih in drugih priimkov, ki jih omenjajo poročni formularji na Piranskem v letih 1889-1892

Razširjenost priimkov je bila različna. Dobra tretjina (34%) v zapisih omenjenih oseb je nosila le 13 priimkov. Najbolj razširjen je bil priimek Petronio, ki ga je imelo kar 4,5% oseb, sledili so priimki Fonda (3,8%), Ruzzier (3,4%), Fragiaco (3%), Pitacco (2,5%), Giral-di (2,4%), Parenzan in Predonzan(i) (po 2,3%), Tamaro (2,1%), Benedetti (2%), Ravalico (1,9%), Fornasaro in Viezzoli (po 1,8%). Skupaj s tudi pogostimi priimki Vidali, Dapretto, Spadaro, Corsi, Bartole, Castro, Radivo, Contento, Pettener, Davanzo, Trani, Apollonio, Pagliaro,

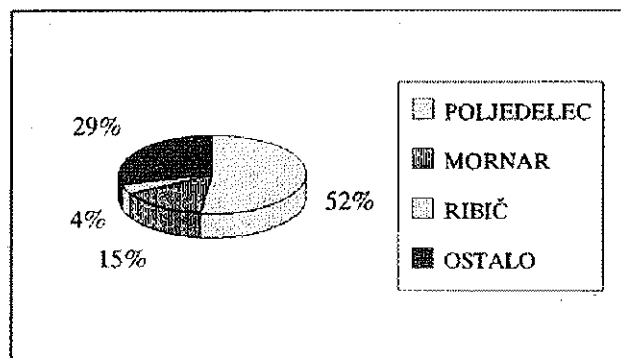

Grafikon 17. Delež najbolj pogostih piranskih priimkov, ki jih omenjajo poročni formularji na Piranskem v letih 1889-1892

Rosso, Lugnan, Maraspin, Zangrando, Vatta in Veronese je delež prej omenjenih priimkov presejal polovico frekvenca vseh priimkov. (Grafikon 17., 18.)

Poklicna struktura nekdanjih Pirančanov je silno zgovorna, a jo tokrat predstavljamo v sumarični obliki, ki je smiselno grupirana. Poklic, ki daleč prednjači pred drugimi, je poljedelec (sem sodi več kot polovica ali 52% omenjenih moških poklicev). Ta delež bi bil še nekoliko večji, če bi v to skupino ljudi, ki so živeli od zemlje, prišteli tudi precej številne "posestnike". Mor-

nariški poklic⁷ je opravljalo 15% Pirančanov, ribičev pa je bilo med njimi dobre 4%. Ostali posamezni poklici precej zaostajajo za omenjenimi. (Grafikon 19).

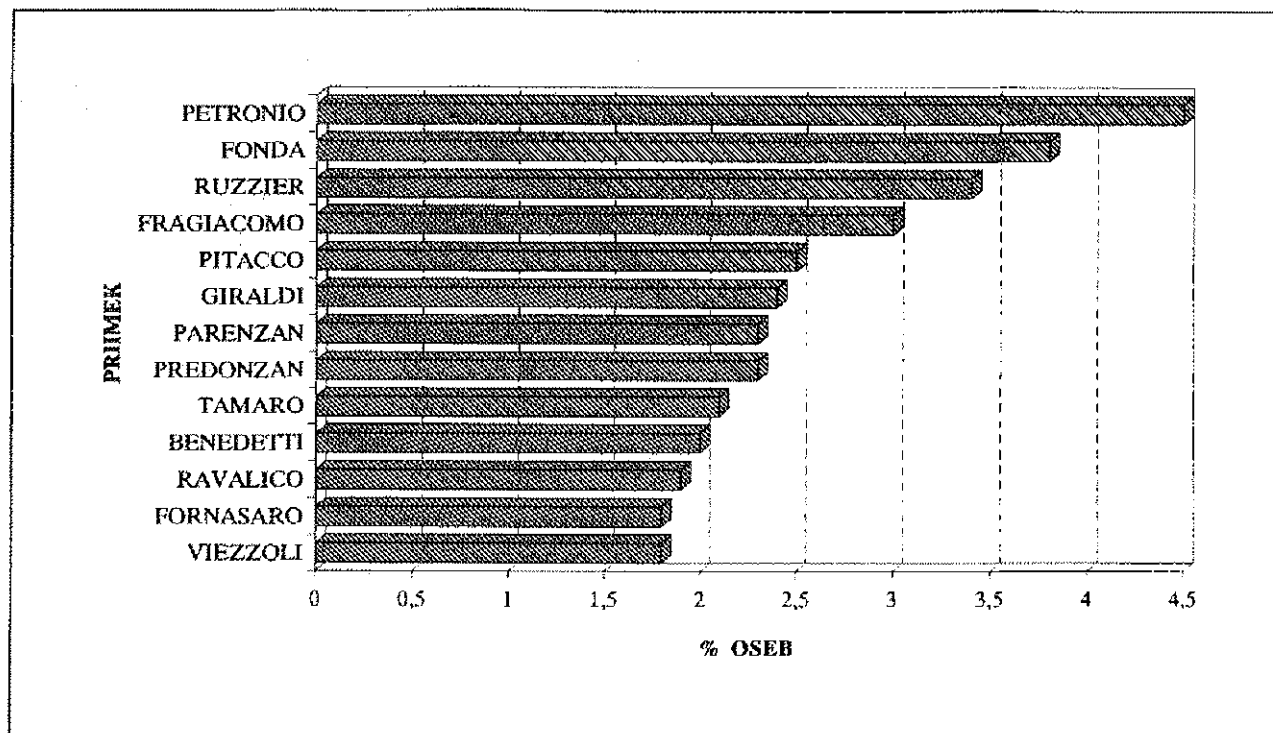
Grafikon 19. Delež najbolj pogostih piranskih poklicev, ki jih omenjajo poročni formularji na Piranskem v letih 1889-1899

Mesto je živelo urejeno življenje. V zapisih ne manjka omemb uradnikov, med katerimi prevladujejo davkarji in finančniki, pa tudi sodni in komunalni prisodniki, zapriseženci, omenjajo se tudi poklici advokat,

pooblaščen zastopnik, upravitelj, oskrbnik shrambe, cenilec in merilec polj, nadzornik, pa računovodja, pisar, notar. Za mestno varnost so skrbeli mestni čuvaji, stražarji, vratarji. Zvonjenje je imel na skrbi zvonar, za razsvetlavo v mestu pa je skrbel prižigalec luči. Zapisi omenjajo tudi pismonošo, v njih pa se pojavita tudi čuvaj v mestni ječi in upravitelj sirotišnice.

V zvezi z opravljanjem poročnih obredov spoznamo nekatere cerkvene osebe, ki so živele v Piranu: župnika, kanonike, cerkvenega ministranta in člana minoritskega reda.

Med neagramnimi gospodarskimi poklici prednjačijo obrtniki. Nekateri se omenjajo preprosto kot mojstri, pri večini pa je poklic podrobneje opredeljen. Od prehrabrenih obrtnikov se v zapisih pojavi mlinar in več mesarjev. V Piranu je že po tradiciji delovalo veliko število čevljarjev, kar se očitno kaže tudi v poročnih formularjih. Tekstilnih obrtnikov je znanih malo, v zapisih srečamo tkalca in dva krojača, morda smemo sem prišteti tudi t. i. "manufakturista". Številni Pirančani so se ukvarjali z lesno obrtjo: tesarstvom, kolarstvom, sodarstvom, ladijskim smolarstvom. Med kovinarskimi obrtniki so po številu zlatarji prekašali kovače in ključavničarje. Za izgradnjo mestnih objektov so skrbeli številni piranski zidarji in kamnoseki ter več steklarjev,

Grafikon 18. Frekvenca najbolj pogostih piranskih priimkov, ki jih omenjajo poročni formularji na Piranskem v letih 1889-1899

7 Prim. N. Terčon, Organizacija pristaniške in pomorskosanitetne službe v avstrijski monarhiji, Annales 3, Koper 1993, 243-256.

zapisi pa omenjajo tudi dva arhitekta. V mestu so delovali brivci, znan je en lasuljar ter kopališčni mojster. To pa še ni vse: poleg strojnikov, mehanika in urarja naletimo tudi na železničarja in vlakovodjo ter na zaposlenega v "industriji sardin". Pomožna dela so opravljali nosači in delavci.

Tudi število trgovcev v tedanjem Piranu očitno ni bilo zanemarljivo, eden med njimi se je celo ukvarjal s knjigotrštvom. Od gostinskih poklicev poročni formularji omenjajo krčmarje, kavarnarja, slaščičarja in hotelirja.

Mesto kaže zanimivo podobo tudi v kulturnem in znanstvenem pogledu. V njem so delovali slikar, kipar,

glasbeni mojster, več profesorjev, šolski mojster, doktor teologije in prava. Za zdravstvo so skrbeli doktor medicine, kirurg, farmacevti, znana sta tudi dva študenta medicine.

Nekaterih poklicev ni mogoče uvrstiti v zgornje skupine: gre za omembe nekaj vojaških oseb z različnimi čini ter za zasebnika, pri katerem ni jasno, s čim se preživlja.

Podrobnejšo razčlenitev gospodarstva Pirana pred sto leti, tradicijo poklica v družini in dodelavo tabel in grafikonov gospodarske strukture po pregledanih virih pa pustimo za kdaj drugič.

RIASSUNTO

Il contributo è un'analisi statistica dei dati dal 7 gennaio 1889 fino all'8 dicembre 1892 raccolti nei formulari matrimoniali dell'archivio capitolare di Pirano. Contengono la data del matrimonio, la chiesa in cui è stato celebrato, il sacerdote che ha officiato la funzione, i nomi dei due testimoni, i dati degli sposi: nome e cognome, data di nascita, residenza ed eventuale provenienza straniera, professione dello sposo, nome, status (vivo - defunto) e professione dei loro padri, nonché nome, cognome da nubile e status, in via eccezionale anche la professione (che in rari casi è quella di serva) delle loro madri, ed eventuale vedovanza dei candidati al matrimonio. Venivano annotati pure l'eventuale minore età o il grado di parentela tra i due candidati al matrimonio.

I dati (nomi, cognomi, età, professione, ecc.) sono stati elaborati al computer mentre la ricerca interdisciplinare ha coinvolto tre discipline: matematica, informatica sociologica e storia. I risultati della ricerca sono illustrati da numerosi grafici.